

ta templum ubi postea in superficie terrae facta est illa piscina: et ideo postea ibi illud lignum apparuit modo praedictio. In quadam vero historia sanctae aedae dicitur, quod Seth filius Adae ex praecipito patris iit ad paradysum volupatatis, unde cietus fuerat, et petiit ab onglyo custodiende locum illum, de oleo misericordiae: qui acceptis tribus granis arboris ligni veliti, dedit ea Seth: et ipse plantavit super sepulcrum patris sui Adae, et inde ortae sunt tres virgulae, quae postea in unam arborem sunt coniunctae. Postea tempore Salomonis illa arbor fuit secta, quia videbatur aedificationi templi necessaria: eorumtamen quando applicabatur ad opus, semper erat nimis curta, vel nimis longa, et ideo tanquam inutilis ad hoc dimissa fuit iuxta templum in atrio quodam. Homines autem venientes ad templum, illi ligno coeperunt facere quaedam reverentiam inclucta divino, de quo dolentes sacerdotes, fecerunt illud prociis intra piscinam, quae erat prope templum, quod descendens ad fundum, ibi diu latuit: postea vero imminente passione apparuit modo praedictio: haec ille, Godefredus Viterbiensis (in sua Chronica) de filio quodam Noe, cui nomen Hionto, haec quae sequuntur, scribit: In paradysum intromissis, surrexerunt palmae, abietis, et cupressi decesserunt, variisque in locis plantavit: ex quibus mirabili modo in unum concrevit exstitit arbor trium illarum naturam referens, ex qua postea Crux Domini fuit compacta. Quaedam alia his similia reperit Iacobus Greterus (in codice Bibliothecae Augustiniana), ubi habetur, Abraham tres sarculos, nempe pinus, cupressi, et cedri panxisse: quos postea unam in arborem coaluisse, distinctis tamen radicibus, et verticibus: haec una cum aliis ad fabricam templi a Salomone succisam, nullique loco aut aptam fuisse, aut aptari potuisse, eaque de causa a Salomone destinata, ut nescio in quo templi parte sedilis vice fungeretur: eo adductam Sibyllam, considere noluisse, sed Spiritu Dei plenam praedixisse, quis in eo ligno venientibus saeculis mortem appetiturus esset. Salomonem hoc oraculo permotum lignum ad Orientem solem erectum constituisse, et triginta argenteis crucibus cinxisse, idque eo loco usque ad tempus passionis Domini permansisse. Verum quia haec omnia fabularum figmenta redolent, solidique testimonii destituta sunt, iam ea, quae maiorem probabilitatis speciem praesferre videntur, subiciamus. Quidam putant, cum Christi crux victoriae illius trophaeum extiterit, ex eisdem lignis confectam, quibus Hierosolymam ingrediens quasi post victoriam reversus triumphavit: haec autem palmas fuisse, et olivam, usus Ecclesiae comprobat, in Dominica Palmarum illa solum arborum genera benedicens. Alii opinati sunt, crucem Christi ex taxo fabricatam fuisse, Hieremiae verbis innitentes: *Mittamus lignum in panem eius*: nomine enim ligni taxum, quae arbor est venenosa, intelligi debere auctor est Lyra in eundem locum. Per panem vero Glossa, et Patres, corpus Christi significare velle satis exploratum est, unde pertinere aint fuisse dicere, *Mittamus lignum in panem eius*, ac si dixisset, affigamus corpus eius, quod ip-

se panem vocat, venenosa, et execrando taxo ligno. Alii tandem in ea fuerunt sententia, ut putarent materiam Dominicam crucis fuisse fraxinum, de qua Virgilius (Eclog. 7): *Fraxinus in silvis pulcherrima*. Quod si quae sententia, quam tamen nulla ratione video fulciri, vera esset, praecelaram sane mysticam intelligentiam sustineret: fraxinus enim arbor est proceras, et ad fabricandas hastas optima: unde Isidorus ait, Achillis hastam ex ea confectam fuisse. Haec etiam arbor adeo serpenticibus est ingrata, ut facilius in ignem se immittant, quam inter eius folia se involvant, ut auctor est Plinius (lib. 19. cap. 14), unde non solum illam, sed et umbram eius adeo execrantur, ut nulla ratione eam attingant. Est etiam haec arbor variis infirmitatibus utilis valde, et humanae naturae mirum in modum benigna: nam priusquam serpentes prodeant, flores emittit, folia vero eius non decidunt, quousque serpentes attingerint. Persimilis sane videtur huic arbori crux Domini. Haec enim tanquam hasta usus est Christus ad daemones superandos, ipsisque adeo semper infesta, atque invisae exstitit, ut non tam molestum Inferi ignem, quam eius umbram, folia, aut fructus sustinere sibi videantur. Christi etiam crucem naturae humanae utiliam fuisse, ac benignam fuisse, cum praecipuum humanae reparationis Christo instrumentum fuerit, nullus catholicus ambiget. Bellonius autem, qui Terram sanctam, totamque Orientem peragravit, de Palaestinae arboribus verba faciens ait: *Fructiferae istae arbores proveniunt, ficus, oleae, punica malus, zizipha, prunus*. Cum vero lignari mercatores in urbis varia lignorum genera adservare solent in suis aedibus, et fabricorum tabernis, vix suspicari licet, ex altero, quam supra memoratumur arborum ligno, crucem fabricatam fuisse. Anastasius vero Sinaita (lib. 5) Christum ait rebus huius, et obdormisse in ligno crucis ex tribus arboribus confectae, quibus intelligit cypressum, pinum, et cedrum: quod et Ioannes Cantuacenensis Imperator Constantinopolitanus (in suis assertionibus contra Mahometanos) tradidit. Eidem sententiae adstantur verba Chrysostomi (orat. de venerat. Crucis), Alexander Monachus, et Beda (in collectaneis), ubi ait: *Crux Domini de quatuor lignis facta est, quae vocantur cyprissus, cedrus, pinus, et buxus: sed buxus non fuit in Cruce, nisi tabula de illo ligno super frontem Christi, in qua conscripserunt Iudaei titulum: cyprissus fuit in terra usque ad tabulam, et in transversum, pinus sursum*. Eandem sententiam amplectitur d. Bernardus (de Passione Do. c. 36), dum versans verba illa: *Ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius: Quid est, inquit, in palmam? In crucem, cuius una pars de arbore palmae dicitur facta fuisse: de quatuor enim generibus arborum facta fuisse refertur, de cypresso, de cedro, de oliva, de palma. Cyprissus in profundo, cedrus in tongo, olivae in alto, palma in lato*. Unde dicit Apostolus, *ut possimus comprehendere cum omnibus Sanctis, quae sit latitudo, longitudo, subtilitas, et profundum*. Profundum vero in cruce vocatur illud lignum, quod

infatum erat terrae, in qua stabat lignum erectum, et cui dorsum crucifixi Domini applicandum fuerat, quod est crucis longitudo. Lignum vero ex transverso illi appositum, cui manus erant affixae, latitudo crucis nominatur. Illud autem, quod a Pilato fuit positum, in quo titulus triumphalis fuit scriptus, altitudo nuncupatur: haec ille. Quae omnia non parum videntur illustrari, et confirmari ex Isaia, secundum editionem 70. Interpretum: *In cypresso, pinu, et cedro simul locum sanctum celebrat*. Quom locum in huius rei probationem adducit d. Chrysostomus supra relatus. Sed et verba nostrae vulgatae editionis non parum eidem sententiae favere videntur: *Gloria Libani ad te venit, abies etiam, buxus, et pinus simul ad ornandum locum sanctificationis meae, et locum pedum meorum glorificabo*. Hunc locum intelligunt nonnulli crucem Christi, cui affixi fuerunt pedes eius, quam adeo sua passione glorificavit, ut Apostolus dicat (Gal. 2): *Asit mihi gloriarı nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*. Hunc ergo locum, id est crucem, ait Isaias ornandum esse abiete, buxo, et pinu, quia his arboribus constare debebat. Sed non est germana interpretatio, quia per locum illum sancti Patres, ut tradunt Aymon (sup. c. 60. Isa.), Glossa, et Lyra (sup. idem cap.), sanctam Ecclesiam intelligunt, ad eum modum, quod dicitur: *Caelum mihi sedes est, et terra scabellum pedum meorum*. Per varietatem autem illarum arborum diversitatem gentium, aut ordinum Ecclesiae significari aint, ex quibus ipsa constructur Ecclesia, miro decore distincta. Tandem eidem sententiae suffragatur Glossa (in Clementina prima de Trin.), ubi hoc carmine suam, et altorum de materia crucis sententiam significat:

Ligna crucis palma, cedrus, cupressus, oliva.

Ponit vero cedrum in stipe, palmam in palo per longum, cupressum in ligno ex transverso, olivam in tabula super crucem. Eademque de numero lignorum tradit Vincentius (lib. 7. spec. hist. c. 24), et Innocentius (ser. 1. de uno martyre), dum ait: *Fuerunt in cruce Dominica ligna quatuor, stipes erectus, et lignum transversum, traneus suppositus, et titulus suppositus*. Quod si haec tantorum Doctorum sententia de diversitate arborum, ex quibus compactam aint crucem Dominicam, vera est, arbitror sub illis specialia delibescere sacramenta. Palma enim apud omnes nationes victoriam exprimit, quam per crucem habemus (1. Cor. 15): *Qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum*. Cedrus honorifici sepulchri symbolum est, propter suam incorruptibilitatem, et gratum odorem. Tale fuit sepulcrum Christi, dicente Isaia (c. 11): *Et erit sepulcrum eius gloriosum*. Cedrus fignandi, immo et occidendi venenosus angus innalam vim habet, quam etiam Apostolus agnovit in Christo Crucifixio, dum ait, quod de peccato damnavit peccatum. Oliva denique pacis argumentum semper fuit, quom etiam ex ligno crucis impartitus est Dominus, ut ait Paulus (ad Colos. 1): *Pacificans per sanguinem crucis eius, sine*

quae in terris, sicut quae in caelis sunt. D. Bernardus (lib. suo de pass.) aliam harum arborum mysticam, ac mellissimam intelligentiam his verbis tradit: *Habent autem horum lignorum singula suas mysticas significationes, secundum naturas suas*. Cyprissus enim timorem, sicut humilitatem significat, ubi et radix crucis, per quam non solum situs humilis, sed natura eius exprimitur: quia, ut dicitur, fugat odorem serpentes, id est diabolum, quorum proprius character superbia, quae ob humilitatis virtute fugatur. Cedrus arbor longitudinaline praestans aliis arboribus, longitudinem significat, id est perseverantiam significat, sicut sapientiam: naturali enim sua virtute approbatur, quia est valde durabilis, et corruptum ea natura non potest. Olivae vero, arbor oleum effundens, per quam misericordiae opera significantur, charitatem significat: quae arbor bene latitudinem habet crucis, quae lata est charitas, quae etiam ad inimicos extendi praecipitur. Palma porro arbor victoriam significans, altitudinem crucis optime refert spem de supernis habendam, non ad infana triplicendam. Haec arbor habet in se titulum triumphalem scriptum, in quo invenitur fructus crucis. Prima enim dictio est *Iesus*, per quam intelligitur Salvatio, quae idem est quod redemptio. Hec fructus crucis. Propterea enim Christus crucifixus est, ut redimeret hominem; haec tenus Bernardus.

Fateor tamen mihi non omnino probari haec sententiam, tum quod non facile mihi persuadeam, inimicos Christi diligentes fuisse in exquirendis lignis alloqui pretiosis, ad compingendam Christi crucem, quam tanquam infamem, et maledictam execrabatur. Unde d. Gregorius Nyssenus (orat. de Baptis.) ait: *Lignum Crucis omnibus hominibus salutare est: licet sit pars, ut audio, arboris vilis, contemptorisque, quam alias multae sint*: tum quia si his compacta fuerat Dominica crux, certo cum ab Helena Imperatoris Constantini matre tres cruces reperit fuisse, facile fuisset discernere, quaenam illarum Christi esset; quod tamen non nisi divina virtute innotuit, ut tradunt Rufinus (lib. 1. c. 7. et 8), et Sozomenus (lib. 2. c. 4), et communis Patrum sententia. Dicere autem cruces etiam latroum eadem arborum diversitate, et decore distinctas esse, et ideo non facile a Christi cruce discerni potuisse, nullus sanae mentis credibile iudicabit. Ac tandem, quia ex dictis Patrum, quae mystice ipsi acceperunt, nihil certum de materia crucis deprehendi potest: alias ex eo, quod Sponsus loquens de cruce: *Ascendam, ait, in palmam*, et quia d. Ambrosius (lib. de Joseph c. 9. et 10), vocat illam nucem, cuius testis durior, et fructus tenerior, d. Augustinus (serm. 8. de verb. Apost.) sycomoram, ad quam ascendit Zachaeus, liceret certum statui, ex materia harum arborum confectam fuisse Dominicam crucem.

In re igitur ambigua valde, et incerta id sane consultius eligendum arbitror, quod cum sacra Scriptura, et ratione magis consentit, quantumvis scriptores nulli refragantur. Hoc autem esse reor, quereum crucis Dominicae materiam fuisse, ut olim Faltonia femina cla-

rissima cecinit his versibus:

Tollitur in coelum elamor, cunctique repente
Gorripuer sacrum effugium, manibusque cruentis
Ingentem quercum decidit unicus ramis
Constituant:

unde Eucherius (in *Genesi lib. 3. c. 2*) ait: *Quercus vero, sub qua Debhora sepulta esse pronunciat, crux intelligenda est Domini, quae ob hoc quercus est appellata fetus, quia in ea suspensa est vita, quae Iudaeis incredulis perpetuum intulit luctum. Idemque plane praedixisse videtur Isaías, dum ait: Longe faciet Dominus homines, et multiplicabitur, quae derelicta fuerat in medio terrae, et adhuc in ea decimatio: et concelebrat, et erit in ostensionem sicut terebinthus, et quercus, quae expandit ramos suos: semen sanctum erit, quod steterit in ea. Quibus verbis Isaías praedicit, partem populi Iudaei indurandam, partem vero divino lumine illustrandam; vastandos item Iudaeos a Romanis, atque decimandos, reliquias vero servandas per crucem quernam, ex qua semen benedictum, hoc est Christus Dominus, pependit. Quercum deinde figuram crucis exlissit ex verbis (2. Reg. 18) haud difficile erit deprehendere: Adhaesit, ait Scriptura, caput eius quercui, et illo suspensus inter cochum, et terram, mulus, eius insedera, pertransiit. Vidit autem hoc quispiam, et nuntiavit Iob: vidi Absalon pendere de quercu. Tullit ergo Iob tres lanceas in manu sua, et inficit eas in corde Absalon; cumque adhuc palpitaret, haerens in quercu. Quercus haec crucis imaginem gessit, sicut et Absalon in illa pendens Christum figuravit; in hoc dissimilis, quod ille pependit patri honorem crepturus, hic patri redditurus, personam nostram sustinens, qui instar Absalonis contra Regem regum, Patrem nostrum rebelles insurrexeramus, ut recte observavit d. Greg. Nyss. qui elucidans inscriptionem Psalmi lxxlii, quae est huiusmodi: *Psalmus David cum fugeret a facie Absalon filii sui, ait: Absalonem, hoc est malitiam, quando contra nos insurgit, opprimi posse tribus telis, seu lanceis auxilio ligni illius, in quo pependit nostra salus: et subdit d. Gregorius: Perspicuum vero tibi est illud per historiam ostensum aenigma, quale sit lignum illud, cui affixa est malitiae coma, quam Apostolus chirographum peccatorum vocat, prout ait: Et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, hoc est ligno: haec enim ille. Quercus igitur illa, in qua malitia Absalonis pependit, figura fuit nostrae crucis, in qua pependit ille, qui cum insoues esset, nostri tamen causa peccatum, et male dictum factus est, ut ait Apostolus (Galat. 3). Ad haec accedit, quod nulla sit arbor religiosa magis, quam quercus, et nulla tot mysteriis vel a Deo, vel ab angelis celebrata, ut propter hanc etiam rationem ab Ecclesia vocetur, *Arbor una nobilis*: subter illam namque, quae erat in Mambre, pepigit Deus foedus cum Abraham; ibi promissiones divinae sobolis factae; ibi Isaac ipsi, et Sarae coniugi annuntiatus; Dominus Peregrini habitu visus; angeli hospitio excepti: ac tandem ibi circumcisionis praecceptum percipit; illa ut omnium ferme ar-**

canorum glandifera haec quercus consca testis, et velat a secretis facit. Iacob etiam patriarcha subter aliam quercum in Sichem Idola cum inauribus defodit, ut idololatricae cultum aboleret: nam licet latini interpretes vertat, sub terebinthum, originale Hebraeum legit, subter quercum. Iesus foedus inter Deum, et populum Hebraeorum deum innovavit, quo unanimes polliciti fuerunt, non ultra Diis alienis servituros, in cuius testimonium posuit sub praedicta quercu ingentem lapidem: sic enim ait sacer textus (Gen. 33): *Tulit lapidem grandem, posuitque eum subter quercum, quae erat in sanctuario Domini. Ac tandem insignis illa femina Debhora sepulta fuit sub quercu: et (c. 6) habetur: Venit angelus Domini, et se debat sub quercu. Crediderim non alia ratione Deum quondam adeo quercum honorasse, nisi quia ex querna arbore crucem Dominicam conficiendam fore praeviderat. Rationes etiam probabiles eandem sententiam non parum corroborant.*

Prima, quia hac arbore nulla magis obvia, ac frequens in Iudaea.

Secunda, quia particulae crucis, quae nullis in locis asserantur, et religiose coluntur, cum ligno quercino mirum in modum conveniunt forma, et colore, fortitudine, et soliditate; quae maxime quaeri debuit ad fixuram.

Tertia, quia quercus annosa, et perennis valde est: unde cum crucis fragmenta sine carie, et teredine perseverent, probabile est ex quercu crucem fuisse fabricatam.

Quarta, quia praeterquam quercus propter fortitudinem, et soliditatem suam aptior erat ad tenacius retinendum clavos, et grave sustinendum corporis pondus; certe, cum Christi carnifices, qui cum crucifixerant, ministri essent Romani, ut recte observavit Goropius (lib. 50. Gall.), verosimilius est, non ex alio ligni genere Christi crucem fabricasse, quam ex illo, quo ad similem effectum apud Romanos uti consueverat. Hoc autem fuisse quercum, seu robur, egregia, quae cecinit Silius Italicus, carmina probant:

Ore excellentem, et spectatum fortibus ansis
Antiqua de stirpe lacum, superumque hominumque
Inmemor, ereclo sulxum robore moestis,
Ostendebat ovans populis, sine funere regem:

et paucis interpositis subdit:

Quem postquam duro suspensum robore vidit.

Addit etiam, ut id obiter dicam, Goropius nuper citato loco, lignum vitae in Paradiso constitutum, quae arboris crucis figuram praetulit, quercum fuisse; id tamen nullo fundamento fulciri posse video.

Quinta, ex singulari quadam coniectura deduci potest. Quia Caesar Augustus prope Christi Domini natalitatem, ut tradit eruditus auctor Iacobus Bosius (de triumphante Cruce lib. 1. cap. 6), argenteam imaginem cudi fecit, quae non aliud continebat, quam quernam coronam cum hac inscriptione: *Salus generis humani*: licet enim per hanc imaginem, et inscriptio-

nem superbus ille Imperator salutem illam humani generis sibi stolidè arrogaret, cuius nominat Plinius (lib. 17. cap. 4) dicens: *Dedit hanc Augustus coronam Agrippae, sed civitatem a genere humano accepit ipse*, divino tamen consilio aliud longe diversum, quam ipse intendebat, per illam significabatur imaginem, nimirum in quercu ligno operandam fore a Christo Domino humani generis salutem. Sanctus Cyprianus, vel quicumque alius est auctor illius hymni, qui inter eius opera reperitur, quernam fuisse, seu ex robore confectam Dominicam crucem his versibus tradit:

Est locus ex omni, medium, quem credimus orbe,
Golgatha Iudaei patrio cognomine dicitur,
illis ergo de sterili suocis robore, lignum
Plantatum, memini fractus genuisse salubres.

Sextam addo mysticam rationem: nam olim quercus Iovi dicata erat, dicens Virg. (3. Geor.): *Sic ubi magna Iovis antiquo robore quercus*: immo, ut quidam tradunt, antiqui ipsum Iovem quernum vocabant, quia sicut quercus olim victum hominibus dabat, ita Dei proprium esset omnibus alimenta praestare: et cum, ut ait Isidorus (lib. 17), quercus dicatur a quae-rodne, quia in eis responsa daemonum quaerebantur; unde Oses de idolorum cultoribus agens: *Ascenderunt*, inquit, *thymiatam sub quercu* immo, et Isaías (c. 44) testatur quandoque illos ex quercu sibi fabricasse sculptilia; inde saepe efficitur, quod ut diaboli in eodem genere ligni, in quo vincebat, vince-re, congruum fuit Dominicam crucem ex quercu fabricari, ut haec etiam ratione in maiorem diaboli ignominiam, et Christi gloriam crucis lignum cederet. Quod si antiqui etiam, ut securitatem significaret, aquilam super quercum dopingebant cum hac inscriptione, *Requies tulissima*: apte satis ex quercu Dominicam crucem confici voluit divina sapientia, imponens super illam regiam Aquilam, Christum scilicet Dominum, de quo dictum est (Deut. 23): *Sicut aquila proteccans ad volandum pullos suos*; et cum inscriptione illa, *Iesus Nazarenus*, quae cum Salvatore significet, perinde fuit, ac si illam aliam apposuisset, *Requies tulissima*, quia proprium est Salvatoris Iudaei, et requiem oppressis exhibere. Unde corona civica, quae olim dabatur civi, a quo alius civis in praedio servatus fuisset, ex quercu confici consuevit, ut tradunt Aulus Gellius (lib. 1. noct. Attic. c. 6), et Alexander ab Alexandro. Ad rem igitur nostram, ob cuius gratiam praesentem excellivimus quaestionem, revertentes, cum Dominica crux ex querna arbore confecta fuerit, quae instar ferri gravissima, et solidissima est; cumque tantae magnitudinis fuerit, ut trabem erectam quindecim pedum fuisse, transversum vero lignum palmorum octo, vetus traditio habeat, cui temere contradicere non licet, cum publico, et inveterato consensu corroborata sit: facile inde inferre licet, quantopere defatigatum illud Christi corpus et verberibus exangue, tam ingenti ponderis gravitate oppressum fuerit, maxime quod, ut tradunt non infimi nominis auctores, ob nimiam

ligni longitudinem opus fuit, ut reptantem crucem portaret, et in singulis obviantibus axis offenderet, et saepe in terram decideret: unde in sinistro humero molestem adeo vulnere contraxit, ut inter omnia eius vulnera hoc gravissimum omnium existeret. Sed, propter doctorem crucis sarcinam magni ponderis fuerit, licet crucis graviolem portabat innocensissimus Agnus, quae pressus illum angebat. Haec fuit peccatorum nostrorum intolerabile, ac molestissimum onus, ut testatur divus Petrus (1. Petr. 2): *Qui peccata nostra portavit in corpore suo super lignum*. Memini Ecclesiasticum dixisse, inter omnia gravia pondera omnium gravissimum esse fatum, et imprudentem, intelligi peccatorem, quia multa de ferior fatuitas, et imprudentia excogitari potest, quam hominem in peccatum prolabi: *Arenam, ait, et salem, et massam ferri facilius est ferre, quam hominem imprudentem, et fatuam, et capivm*: immo si lobum, et Zachariam consulamus, peccatorem maioris ponderis, et gravitatis, quam salem, arenam, et ferrum iudicabimus: ille enim ait: *Cor eius indurabitur tanquam lapis, ecce maiorem gravitatem quam salem, et arenae: et stringetur quasi multatoris incus, quae propter maiorem partium compressionem ex telibus contractam ferro gravius redidit*: ecce ferrea gravitate maiorem. Zacharias autem plumbo, quod gravius est, impietatem his verbis comparavit: *Et ecce mulier una sedens in medio amphorae, et dicit, haec est impietas, et misit massam plumbam in os eius*: atque hinc est, quod Isaías singula peccata onus per antonomasiam vocat: *Onus*, ait (c. 13. usque ad cap. 25), *Isaiaelis*, hoc est superborum, qui in altiora dignitatum cacumina, quam fuerit turris Babel, conscendere anhelaunt. *Onus Moab*, parentum scilicet, qui ob temeritatem filios graviter consuetudinem sauciant. *Onus Damasci*, eorum, qui pauperum sanguinem sugunt. *Onus in Arabia insidiantium*, nimirum, quia Arabia insidians interpretatur, eorum inquam, qui ferarum more inimicorum vindictam mille modis tentant. *Onus tandem vallis*, hoc est, libidine luxuriantium, qui per vales capropter significantur, quia sicut in vales decidunt sordes, et longius a coelo distant, ita ad libidinis morbo laborantes iniquitatum faeces conflunt, et a regno caelesti longe absunt, ut ait Apostolus: *Regni non possidebunt regnum Dei*. Regius profetiata horum quernam, hoc est iniquitatum gravitatem considerans, conquerabatur, dicens (Psal. 15): *Sed non super nos grave gravatae sunt super me*. Aiant Philosophi cum Aristotele, elementa in propriis locis non gravitare, secus extra illa. Unde est, quod cum quis natans, quantumvis sub altissimis aquis se submergat, aquarum pondus illi molestem non est, si tamen e flavio egrediatur, nequam quartam partem illarum super dorsum sustinere poterit: quia cum aqua sit extra proprium locum, valde gravitat. Peccatum pondus esse testatur Apostolus (ad Hebraeos 12): *Deponentis omne pondus, et circumstantis peccatum*; tamen cum in proprio loco adest, hoc est in ipso peccatore, parum quidem ponderat, quia velut elementum in

proprio loco non gravilat. At idem peccatum in Christo, ut in fideiussore nostro existens, aderat tunc extra locum suum, et ideo velut elementum e proprio loco dimotum gravitare coepit vehementer in corpore Christi, graviterque illum angere. Duo etiam alia intolerabile peccati pondus, et summam eius gravitatem aptissime indicant. Primum est, quod unicuique peccatum superbiae angelorum ponderavit adeo, ut coeli firmiores, ac solidiores, quam si aenei essent, ingentem eius molem sustinere non potuerint. Unde angeli multi compulsi sunt in inferni barathrum misere prolabi. Secundum est, quod si lapis in centrum descendens, quo brevis illic pervenit, tanto maiori pondere pollet: unde Philosophi disere, quod si in instanti descenderet lapis, opus fuisset infinitam potenter descendit habere: manifeste efficitur, quod cum peccator in mortali decedit, in puncto temporis in gehennam devenit, Iob id attestante (c. 21): *Et in puncto ad inferna descendunt*; apertum inquam fit, summam, immo infinitam gravitatis esse peccati pondus, et onus. Cum igitur Christus Dominus praeter externam crucis sarcinam, internam ac ingentem peccatorum omnium nostrorum molem super humerum sustineret, dicente Isaiâ (c. 53), quod *Deus posuit in eo iniquitates omnium*: haud difficile erit deprehendere, quam grave, ac noxestum pondus portaverit, et quam acerbe sacrosanctum illud corpus pariter cum anima vexaverit. Contemplatur parumper ad id Isaiâe verba (c. 9): *Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, cuius principatus super humerum eius*. Nominis parvuli humilitatem intelligit: nomine vero filii, divinum suppositum Verbi innuit, ut ex originali Hebraeo aperte constat: nam ubi editio vulgata legit *Parvulus*, Hebraea habet *Verbum*, ut Montanus observavit quod filium ex matre absque patre ortum significat: *Verbum* etiam, cui correspondet *natus*, in Hebraeo idem quod *obediens*, *praeceptor*, aut *Dominus*: quae cum apte Christo homini convenient, nemo est qui non videat. Ubi deinde eadem vulgata lectio vertit, *filius datus est nobis*: in Hebraeo est *Verbum*, quod ab edificando derivatur, ut lingua saeculae perit addnotant. Est autem usitata salis sacrae Scripturae phrasîs, ut cum Deus filios promiserit, edificare domum dicatur: unde in Exodo (c. 1) cum dicitur: *Aedificavit Dominus domos obstetricibus*, unanimes consensus omnes interpretantur filiorum sobolem eis dedisse, eo quod filios Hebraeorum indennes servavissent: et regins Propheta postquam dixerat (*Psal. 126*): *Nisi Dominus aedificaverit domum*, statim subdit, quid hoc loquendi genere sibi voluerit, dicens: *Eccc haereditas Domini filii, merces fructus ventris*. At ergo Propheta Christum Dominum Deum verum, et hominem, principatum, hoc est Crucem, super humerum bailasse. Ita interpretatur hunc locum D. Ambrosius (*lib. 3. de Rd. c. 4*). Iustinus Marlyr (*Apolog. 2*), Theophylactus (c. 23. *Luc.*), Cyrillus (*in Isai. c. 9*), Cyprianus (*lib. 2. test. advers. Iudaeos c. 2*), et d. Augustinus (c. 1. *Joan. ser. 17. et ser. 71. de temp.*), dum ait: *Tunc Christus principatum super humeros*

*eius habuit, quando crucem suam admirabili humilitate portavit: et alibi: Non incongrue crucis Christi significat principatum, nam per ipsam diabolus vincitur, et totus mundus ad Christi notitiam, et gratiam revocatur: et Tertullianus (advers. Marcion. lib. 3): Quis, inquit, regum insignis potestatis suae humero praefert, et non aut capite diadema, aut manu sceptrum? Non nocens rex: Christus novae gloriae potestatem humero extulit, crucem scilicet. Scio quosdam expositores cum d. Ambrosio (*lib. de Rd. cap. 4*), ubi vulgata habet principatum, legere principium, quia Hebraea vox significat utrumque; sed recte haec duo ei adaptantur: fuit enim erux principatus, quia a throno crucis regnare coepit Christus, ut praedixerat David, secundum 70. Interpretum versionem: *Dicitis in nationibus, quia Dominus regnavit a ligno*. Fuit etiam crux principium, quia initium salutis, et reparacionis humanae exitus, et prima clavis, quae obsertas regni coelestis ianuas aperuit: unde Isaias: *Dabo clavam domus David super humerum eius*. Ecce crucem vocat clavam, quae clausam paradisum aperuit; quia tamen gravis erat ad portandum, non ex cingulo pendente, sed super humerum, aut illam portare. Clavis enim potestatis iurisdictionem, et animarum gubernationem significat, quae super humeros portari debent, ut olim significavit Deus, Iubens summo Sacerdoti, ut nomina filiorum Israel portaret Isaac: unde in atrogne latere superhumeralis: *Portavit, inquit (Exod. 19), Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum: Ita saepe summus sacerdos Christus non solum crucem, sed et nos omnes super humeros, et super brachia summo dolore confectus portavit, ut non observare indicant verba Moysis (Deut. 32): Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos voltans expandit alas suas, et assumpsit eum, atque portavit humeris suis: et illa alia Oseeae (c. 12): Quasi nutritus Ephraim portabam eos in brachiis meis, et nescierunt quod curarem eos. Haec etiam pertinere arbitror, quod de Issachar dicitur (*Gen. 49*): *Vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima, et supposuit humerum suum ad portandum*. Super quae verba d. Ambrosius (*de benedictione Patriarcharum cap. 6*) ait: *Subiecit humerum suum ad portandum, subiciens se cruci, ut nostra peccata portaret*. Refert Iosephus histor. moerem fuisse regibus armo arietis vesci, vocatamque fuisse regium cibum: unde (*in libro 1. Regum*) sacra narrat historia, quod cum Samuel invitasset ad prandium Saulem, postquam ex praecepto Domini unxerat illum in regem, apposuit ei edendum armum, dicens (*1. Reg. 9*): *Comede, quia de industria tibi servatum est, vel ut 70. vertunt, in testimonium: quae verba elucidans Theodoretus (p. 21. in 1. lib. Regum) ait: Apposuit Samuel armum ante Saulem in regni iudicium: nam sicut haec cum sint brevia alius membris animalis, portant totam molem compacti corporis, et frivile suffulcunt; ita etiam regium robur, etiam ad unum virum contrahatur, sustinet totum. Cum ergo Christus Dominus unctus fuerit a Patre in regem, ut ipse testatur (*Psal. 1*): *Ego au-****

HOMILIA XX.

De potioribus circumstantiis bailationem Crucis concomitantibus, in illa verba: Susceperunt autem Iesum, et adduxerunt, (Joan. 19.), et induerunt cum vestimentis suis, (Marc. 15), et angariaverunt Simonem Cyrenaeum, ut tolleret crucem eius, ibidem: et illa alia: Nolite flere super me (Lucas 23).

*tem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, opus fuit humerum supponere ad ingentem illam internae, et externae crucis molem sustinendam. Sed dices, non ita mirandum, quod tam ingens pondus portarit, cum non homo tantum, sed Deus pariter esset, de quo Isaiam novimus praedixisse (c. 40): Qui appendit tribus digitis molem terrae, et libavit in pondere montes, et colles in statera. Verum non recte philosopharis: falleris enim, existimans fortitudinem Verbi divini humanitatem Christi refecisse, aut consolationis suae visitatione vires novas addidisse, ut minus pateretur; qui potius adeo solatio eam destituit, ut filiali quodam affectu clamans conquereretur (*Matt. 27. et Ps. 21*): *Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Quare non potuit tanta sarcinae pondus defessum illud, et plusquam quinque mille vulneribus dilaniatum corpus non vehementer deprimere. Liceat mihi, o Domine Iesu, te alloqui, quamvis siim pulvis, et cinis: indica mihi quaeso, quo vadis tanto crucis pondere pressus, aridi ligni pondere praegravatus? Ac quid portas? Quo vae plantabis illud? Locus, quo duceris, saxosus est. Quomodo plantabis? Quis irrigabit? Aridum est, radices non habet, ex quibus ex terra sumptus humor ascendat in ramos. Terra sitiens est, damnatorum, et interfectorum locus, nunquam virgulta fuerunt in ea, ligna conseruerunt esse confixa in supplicium damnatorum. Adulterinae plantationes non dant radices alias, non collocant stabile fundamentum, non extendunt ramos ad fructum, sed ad tormentum: non habent folia pulchritudinis, sed despectionis, atque dedecoris: non habent fructus ad esum utiles, sed ad vescendum praedoloribus insuaves: non maturescant ad usum, sed ut vitam extinguant, penitus indurescant. Quare igitur defers Domine hanc lignorum sarcinam? Nonne nosti quod affigeris in eis, ut affigeris in omnibus membris corporis? En cruciaberis in eis, ut fias omni populo in derisum: demum expirabis in eis. Sed porto poenale lignum, te audio bone Iesu dicere, propter prohibitum lignum, et vetitum pomum. Porto lignum, ut vincam in ligno invincibilem hostem, qui olim vicit in ligno. Porto lignum, ut ex ipso faciam gradus ascensionis in caelum. Porto lignum suspendendum in illo, ut omnia traham penitus ad me ipsum. Porto tandem lignum mortis et vitae, mortis inquam damnum mihi inferens, vobis vitae emolumentum largiens.*

Spectaculum sane angelis, et hominibus mirandum, unigenitus Dei Filius, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior caelis factus, bailans super humerum Crucis patibulum, ut in eo patiatur: spectaculum certe adeo mirabile, ut non immerito d. Augustinus (*tract. 119. in Joann.*) proclamavit: *Grande spectaculum, sed si spectet impietas, grande ludibrium; si pietas, grande mysterium: si spectet impietas, grande iniquitiae documentum; si pietas, grande fidei munimentum: si spectet impietas, videt regem pro virga regni lignum sui portare supplicii; si pietas, videt regem bailantem lignum ad semetipsum figendum, quod facurus fuerat etiam in frontibus regum: in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda Sanctorum. Dicitur enim Paulo: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, ipsam Crucem suo gestans humero, commendabat, et lucernae arsurae, quae sub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat; haec d. Augustinus. Qui merito mirabile hoc vocitavit spectaculum: in eo enim Christus Dominus, velut alter Abel, ducitur in campum a fratre suo Cain, ut occidat eum; velut Noe, a diluvio peccati mundum servans, fabricat arcam ex lignis; velut Isaac portans lignum pergit ad holocaustum, quo immolari debebat; velut Iacob vidit scalam coelo innixam, et terram tangentem; sed illam dormiens vidit Iacob, Christus vigilans; velut baculus eiusdem, quo Iordane transivit, aliter tamen quam ille: quia baculus iiternis laborem levabat, crux vero agebat; baculus portanti vigorem dabat, hic portans cruci virtutem praebet; velut alter Benjamin in Aegyptum conductus, ut fratres liberaret; velut alter Ioseph, scutum in altum erigit contra rebellem urbem Hai; velut filius Iesse fundam arripit, ut Goliath, id est diabolum, interficiat (*1. Reg. 17*), velut alter David a filio suo Absalone a civitate, et regno exclusus magna cum comitiva plangente (*2. Reg. 25*); velut innocens Naboth extra urbem mittitur, ut occidat (*3. Reg. 21*); velut Esau arcam sustinet in manu, ut patri obediat, cum hoc tamen discriimine, quod arcus Ioseph, crux pondere suo premebat; velut Moyses extendit virgam, ut viam sternat securam populo Hebraeo, et Pharaonem, diabolum scilicet, in profundum barathri demergat; velut hircus emissaris, qui universis mortalium omnium culpis onustus extra civitatem ducebatur immolandus: ac tan-*

dem velut strenuus miles ferebat crucem in humeris, tanquam lanceam qua devicturus erat adversarium. Sed iam huius bailulationis peculiaris circumstantias contemplerur. Quamvis, ut Plutarchus (*de sera numinis vind.*) refert, mortis esset, crucifigendum in locum supplicii crucem deportare: *Quemadmodum, inquit, facinorosus quisque ultimo afficiendus supplicio corpore suo propriam fert crucem, ita improbitas in se ipsa supplicium sibi ipsi struit: et idem in vita Coriolani: Maxima, ait, haec peccanti sermo inferebatur poena, ut plaustrum lignum, cui temo affligitur, spectantia vicinia ferens circumageretur, quod ubi factum erat, infans a domesticis, et vicinis existimatus, furcifer appellabatur. Ipsi tamen immanissimi lictores patibulum Christi humero portandum imposuerunt. Unde d. Leo (*serm. 8. de Pass.*): *Ad irrisionem, ait, regiae dignitatis iussus est supplicii sui esse gestator. Velut oblitum consuetudo, ut qui capitali supplicio plectendi essent, prius oculi eorum velarentur, ne mortis instrumentum, hoc est accipiem gladium videntes, quo interficendi erant, novo animi dolore conficerentur; crucis autem supplicium illa crudele erat, ut non solum illum oculis conspiciendam proponerent, sed et humeris portandam cogerent. Ait ergo sacer textus, susceperant eum, scilicet milites, et Iudaei, sed non ea susceptione, de qua ipse (*Matt. 25*): *Hospes eram, et suscepistis me; sed ea, de qua David (Ps. 16): Susceperunt me sicut leo paratus ad praedam. Super quem locum d. Augustinus (sup. Ps. 16) ait: Susceperunt me sicut ille adversarius circumiens querens quem devoret. Crudelesti autem leonis apte satis comparavit Propheta crudelitatem Iudaeorum: nam sicut leo famelicus summa celeritate excoirat, dilaniat, ac devorat agnum; sic Iudaei in Christum saevientes, variis eum suppliciorum generibus brevi tempore excruciarunt: et neque contenti, ut ait Incognitus, illum interficere, crudeltori morte crucis eum occidere satagerunt. Unde cum Pilatus diceret eis (*Ioan. 18*): *Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate; et ipsi responderunt: Nobis non licet occidere quemquam; in hunc modum intelligendum putat d. Chrysostomus (sup. c. 19. Ioan.), quod crudeles Iudaei crucifigere eum cupiebant, ut sic infami, et abiecto mortis supplicio illum afficerent; ipsis autem per Romanos ablata erat potestas aliquem crucifigere propter summum huius mortis opprobrium, qua solum proditores imperii, et latrones occidebantur; solique Praesidi licebat hoc supplicii genere plectere reum: et hoc Pilato persuadere moliti sunt, et obtinuerunt: quod ut executioni mandarent, purpura demandant, et vestimentis suis illum induerunt, ut ait d. Marcus, et praedixerat Michaeas: *Vadam spoliatus, et nudus faciam plantatum, spoliatus inquam, et nudus purpura, qua prius fueram indutus. Quamvis enim apud Graecos mortis esset, si credimus Platonem (lib. 11. de leg.), et malefici ad crucem nudi raperuntur; unde referentur Iosepho histor. (11. 19. antiq. c. 7), cum lupus detracta veste ad supplicium mortis duceretur, et de nimio fri-*****

gore conquereretur. Chaereas socius eius, qui in eadem damnatione erat, cavilloso illudens dixit: *Lupum nunquam offendi frigore. Et quamvis etiam interdum apud Iudaeos, cum ad crucis mortem damnati ducebantur, nudi incederent, quia saepe in via verberabantur; tamen qui prius flagellis caesi fuerant, ut Christo accidit, induti pergebant ad supplicii locum. Unde d. Athanasius (*serm. de cruce*) eleganter dixit: *Induerunt eum vestimentis eius, et duxerunt eum, ut crucifigerent. Resumpsit simul cum trophaeo crucis vestimenta sua ab illis, abiturus ad mortem, ut ea simul cum morte exueret: et d. Ambrosius (lib. 10. in Luc. cap. 99): Ascensus, inquit, crucem regalia ponit vestimenta, ut scias quasi hominem passum esse, non ut Deum: ut enim Deus erat, regia maiestatis splendorem deponere non poterat; induerunt autem eum vestimentis suis, quo melius ab omnibus agnosceretur, quia cum facies esset cruenta, ac deformata, nec et antiquus inesset aspectus, et decor, non poterat inter duos latrones crucis etiam ferentes facile ab omnibus dignosci. Non potuit autem purpureo vestimento expoliari, et proprio indui absque nova ulcerum renovatione, quo sanguinem congelatum vesti adhaerentem. In eo autem, quod purpuram deponens propriis induit vestibus, innotuit nobis, in exitu viae nihil nos posse educere nobiscum, nisi quae vere sunt propria, hoc est nostra bona opera, sicut sapiens ille philosophus Bias dixit in communi totius civitatis incendio: *Omnia bona mea mecum porto. Indutus igitur Christus Dominus suis vestimentis, et ad collum injecto fune, ex quo ducebatur, et comitante illum integra cohorte cum ingenti Iudaeorum caterva manibus plaudente, et victoriam suam conceperant, praeco ante illum valenter clamare coepit, ut mortis illius causam evulgans, cunctis innotesceret. Licet enim sacri Evangelistae praeconeis vocem praeterierint, buccinatores, et praeconei antecessisse; ex eo non parum verisimile efficitur, quod, ut tradit Vegetius (lib. 2. de re mil. cap. 22), cornicines insonabant, cum miles ad portam Decumanam morte plectendus ducebatur. Classicum inquit appellatur, quod buccinatores pro cornu dicunt, hoc insigne videtur imperii, quia classicum canitur Imperatore praesente, vel cum in militem capitaliter animadvertitur; et Tacitus (2. *Annalium*) etiam tradit, quod cum Romae civis Romanus plectebatur, deducebatur per portam Exquilianam, et carnifices buccinas inflabant. Ac tandem Seneca: *Ascendit, ait, Praetor tribunal insperante provincia, noxae post terga ligantur manus, statim intento ac tristi omnium vultu fit a praecone silentium; adhibitorum deinde legitima verba; immo, ut narrat clarissimus Faber (lib. 2. *semest. cap. 8*), et inlunabula pulsare conueverant, ut eorum sonitu admoniti a fortuito etiam carnificis, et damnati hominis contacta abstinerent, ne incauti polluerentur. Quid autem praeco alta voce clamaverit, id certe putaverim, quod eapropter Christus Dominus in crucem ageretur, quod seductor, blasphemus, et necromanticus, falsorum dogmatum doctor, ac promulgator extitisset, et quod tandem se****

Fillum Dei, verum Messiam, et regem Israel confinxisset. Dissimilis valde proclamatio huius praeconeis ab ea, quam sacra Genesios narrat historia. Iosephus regalibus vestibus indutus per vias civitatis ingenti nobilitate stipante caterva incedebat praecone clamante, ut omnes coram Iosepho genui flecterent: haec enim proclamatio in honorem erat, illa in opprobrium; haec ad gloriae splendorem, illa ad ignominiae turpitudinem. Apud Iosue legitimus, quod cum duceretur testamenti Arca per viam, praecones transibat per media castra, clamantes: *Quando videritis Arcam foederis Domini Dei vestri, et sacerdotes stirpis Leviticae portantes eam, vos quoque consurgite, et sequimini praecedentes; sitque inter vos, et Arcam spatium cubitorum duorum millium, et cavete ne appropinquetis ad Arcam. Absimilis etiam haec proclamatio ab illa: haec namque appropinquantium audaciam coercerat, et reverentiam ab eis desiderabat; illa vero ad execrandum Christum, immo et in illum irruendum non dicam vocitabat, sed provocabat, sed trahebat, immo et compellebat. Unde in illo itinere Christum Dominum varias vexationes, et iniurias pertulisse indicant satis verba d. Cypriani (*de Pas. Dom.*) dicentis: *Tu ipse patibuli tui baculus haerelas ligno, quod tuleras, evectiois, et passionis anxietates sustinens, et labores. Immo et Iudaeos stimulis urgentes, eundem defatigasse, ut non vane pictores quidam exprimunt, praetor coram effertam in Christum rabie, probabile satis Plauti carmina reddunt:**

O carissimum cribrum, quod credo fore.
Ita te forabant patibulatum per vias
Stimulis, a noster huc reverterit senex.

Quaedam tamen religiosa femina nomine Veronica, quae inter alias sequentes Christum aderat tunc, intuens eius vultum nimio sadore confectum, pia miseratione commota, propius accedens, capitis velo, quo operiebatur, detracto, ut quidam dicant, vel sudario, ut alii placet, ac triplicato, illum abstersit, ac tres Christi vultus imagines in eo ad vivum expressae remanserunt, ut praeter Christianam traditionem referunt Methodius, et multi graves Doctores: quarum una Romae, altera in Giensensi Hispaniae civitate, tertia Hierosolymis esse fertur, quae certis, et statutis temporibus cunctis Catholicis, religionis gratia illuc confugientibus, summa veneratione spectanda proponitur. An autem haec femina fuerit illa, quam a sanguinis fluxu Christus Dominus curavit, ut refert d. Maltheus: illam enim vocat Veronicam Nicodemus (*in sua histor. Evangelica*), hactenus compertam, et exploratum non est. Silentio tamen non praeteribo, simile quidpiam accidisse d. Paulo, prout commemorat Linus in martyrio illius, dum ait, quod cum ad supplicium duceretur, videns Plautillam, in hunc modum eam est allocuta: *Plautilla, sive Perpetua aeternae salutis filia commoda mihi pannum quo caput tegis, ligabo enim mihi oculos vice sudarii, et devotionis tuae amoris mei pro Christi nomine pignus ad illum pergens relinquam. Illa sudarium porrexerat, quod*

postea roseo d. Pauli sanguine perfusum non sine magna reverentia custodiebat.

Hoc eodem tempore, quo Christus Dominus crucem bailulabat, non pauci recentiores doctores cum divo Bonaventura existimant d. Ioannem Evangelistam accessivisse beatam Virginem, ne in articulo mortis Christi a crucis lectulo abesset, eique meditanti dixisse illud Psalmi: *Tribulatio proxima est, et non est qui adjuvet. Ipsam autem respondisse, surgam, et circitro civitatem (Cant. 3): Quae ram quem diligit anima mea. Quodque, dum per viam incederet, aduro vos proclamasse, filiae Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nunciatis ei, quia amore languo; quae Virginem interrogavit, qualis est dilectus tuus, o pulcherrima mulierum, quia sic adurasti nos? dilectus meus, inquit ipsa, candidus, et rubicundus. Sane responderunt: si haec sunt signa, et notae filii tui, ille, qui bailulat crucem, non videtur filius tuus, vidimus enim eum, et non erat aspectus, non est et species, neque color, et quasi absconditus vultus eius, unde nec repatavimus eum. Sed verosimillius arbitror, et cum ardenti Virginis amore coniunctum magis, vel ipsam omnibus Christi tormentis praesentem adfuisse, ut Simon Melbaphrastes, et Sarius tradunt: vel, ut testatur d. Bernardus, inter eas mulieres, quae lamentantes sequebantur Christum, beatam Virginem interfuisse, atque adeo a Ioanne tunc accersitum minime fuisse. Meditantur quidam, idque satis verisimile est, Christum Dominum crucem gestantem, vel etiam, ut alii putant, dum prae magnitudine ponderis illius subitus crucem in terram decideret, beatam Virginem illum aspexisse, et ab eo conspectam fuisse, ex quo multo intulit doloris gladius, quem praesagierat Simeon, eas animam petransivit. Quod si, ut astrologi tradunt, ipse certissimum est, cum luna respicit solem, ipse eclipsim patitur; non dubito, quin cum Christum iustitiae Solem aspexit Maria, quam lunam Sponsam compellat, summum conceperit dolorem. Haec mater, et filius prae magnitudine amoris in illo muto aspectu se excruciarunt, ut iam non solum immanissimi lictores, sed et mater filii dolores, et filius matris angustias vicissim agerent.*

Contigit autem, ut ait Evangelista, ut dum Christus crucem bailularet, mulieres sequentes illum lamentarentur, quibus ille conversus dixit (*Luc. 22*): *Nolite flere super me, sed super vos ipsas flete. Quae verba licet haereticis cavillis quibusdam calumnientur, inferentes ex illis Christi mortem lacrymandam non esse, sed exultandum potius, cum humanae redemptionis causa extiterit; longe tamen alia est sana, et catholica horum verborum intelligentia. Unde prima expositio sit, quod feminae plorabant Christum, quasi invito, et relincenti animo pateretur, et quasi ad mala illa averteunda infirmus, et impotens esset: et huiusmodi lacrymationem execrans Christus, ait: *Nolite flere super me, sed super vos ipsas, et super filios vestros, quippe excidia, strages, et superventuras in vos calamitates vitare minime valebitis. Secunda expositio: Nolite, ait, flere su-**

per me, quia illae lebant non ex motione Spiritus sancti, sed ex affectu quodam mere naturali compassionis, non secus, ac si quentiam alium adeo afflictum intuerentur. Itaque voluit Christus fieri, non ut purus homo, sed ut homo Deus, et non ex affectu carnis, sed spiritus. Hanc expositionem innuntiat verba d. Leonis (10. de pas. ante medium): *Solet sezus infirmior etiam pro his, qui morte sunt digni, in lacrymas commoveri, et damnatorum exitibus pro naturae communis consideratione misereri, sed iustum sibi planctum Dominus leus dignatur.* Tertia expositio, quod putabant necem Christi in morte sistendam esse, non in gloria, et resurrectione; unde ipse ait (Ioan. 11): *Nolite flere super me, hac falsa imaginatione apprehensa, quia infirmitas haec non est ad mortem durtinam, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per illam; sed super vos flete, quorum mors, nisi peccata vestra deploraveritis, in aeternum supplicium sistet.* Quarta interpretatio, quod multae ex illis feminis non plorabant sua peccata, nec illorum verum dolorem concipientes, lacrymabant dolores Christi; ipse autem dixit eis: *Nolite flere super me, sed super eos, inuens haec duo: primum, quod non est ei gratus dolor compassionis ortus ex corde, quod peccata sua primum non dolet; secundum, quod si ad invicem comparentur haec duae flendi causae, Christi dolores, et peccata nostra, fortius haec non ad contritionem compellere debent, quam illi ad compassionem. Insuper etiam ostendit, affectum illum contritionis prae isto compassionis nobis utilior, et Deo multo gratiore esse, et ideo non hunc exercendum, illum praetermittendum, prout seminae illae omitebant. Quinta expositio, ut sensus istorum verborum sit iuxta illud (Eph. 6): *Non est nobis collectio aduersus carnem, et sanguinem, sed aduersus principes, et potestates; hoc est, nostra collectio non sinit in impugnatione carnis, sed tendit ulterius ad expugnandos daemones; ita dum ait: nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, sensus est: fletus vester, ut mihi gratus sit, non sistat in me, prout vos revera sistitis, sed pergat ulterius ad vestras plangendas iniquitates, ob quas tot vobis imminet mala, quae si ob id omnino non auferenda sint, saltem ex Dei benignitate minuantur.* Sexta expositio sit, Christum Dominum harum feminarum pium fletum minime sprevisse, sed approbasse potius; voluit tamen eas, ut bonus praeceptor instrueret, quomodo fletus, et fructuosus illis, et grator sibi esset: cum enim illae ob id super Christum Dominum fleret, quod ingenti crucis pondere oppressum intuerentur, perinde fuit dicere, *flete super vos ipsas, ac si dixisset, nulla alia ratione aptius, et facilius intolerabile hoc onus alleviabitis, quam vestra peccata plangentes; sic enim magnam huius ponderis gravitatem ab humeris delrahitis, cum me gravius peccatorum sarcina, quam crucis pondus premat.* Septima expositio sit, quod sicut Christus apud Lucam matris viduae filium ad vitam revocaturus dixit, *nolite flere, non quod fletum illum reprobaret, sed quia statim filius erat suscitandus;**

ita nunc ait, *nolite flere super me innocente, et mox ad vitam immortalem revocando: Ego enim ad Patrem vado: super vos flete, nam nisi poenitentiam egeritis, omnes similes peribitis: ita Beda (super Lucam). Ultima expositio est divi Bonaventurae, dicentis, quod non reprehenduntur a Christo Domino mulieres illae, quod ei compaterentur, sed quia contristabantur ex mentis deiectione, contra quos dixit Apostolus (1. Tess. 4): *Non contristamini; sicut et ceteri, qui spem non habent.**

Restant iam nobis duae dumtaxat huius basilationis circumstantiae elucidandae. Prima est duorum latronum, inter quos medium dicebant Christum Dominum, tanquam insigniorum illis; utpote, quem divinitatem sibi usurpasse falso arbitrantur, cum tamen Paulus dicat (Phil. 2), *qui non rapinam arbitratus est se esse aequalem Deo: dicebantur, ait Evangelista, alii duo nequam cum illo: Christus enim Dominus tanquam nequam repletus est, et propterea divus Lucas, alii duo nequam dixit, non quia Christus nequam esset, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius, sed quia tanquam nequam habebatur. Mysteria, quae in hoc facto latent, reserat praecclare seraphicus noster Bonaventura (sup. Luc. c. 23), his aureis verbis: *Cum sceleratis reputatus est: tum propter exemplum humilitatis, ratione cuius dicitur in Psalmo: Ego autem sum vermis, et non homo: opprobrium hominum, et abiectio plebis: et desideravimus eum despectum, et novissimum virorum: tum etiam propter mysterium significationis: nam per duos latrones, secundum allegoriam, intelliguntur duo populi, inter quos, et pro quibus passus est Christus, unus scilicet Iudaeorum, et alter gentium: qui recte latrones dicuntur, quia utrique Deo per superbiam in Adam voluerunt praeripere dignitatem propriam. Unde super istud: *Non rapinam arbitratus esse se aequalem Deo, dicit Glossa: Adam, et Eca voluerunt rapere divinitatem, et amiserunt felicitatem. Propter hoc datum fuit signum circumcissionis in remedium: quod esset quasi cauterium latronum, et crux etiam Christi in medio latronum, et ut per illam a poena latronum liberemur. Sed populus Iudaeus tanquam latro sinister adhuc blasphemat; gentilis autem confletur, et orat. Secundum Augustinum autem per duos latrones signatur totum genus humanum, in cruce tribulationis, et miseriae afflictum: altera pars a dextris, ut illi qui pro coelesti gloria; altera a sinistris, ut illi qui pro temporali gloria patiuntur. Et in hoc excruciatilis est profecto impietas Iudaeorum, quae quasi latronem afficit cruci omnium Redemptorem. Bonus tamen in mysterio latro Christus, qui insidiatur diabolo, ut rasa eius auferret. Ideo Iob: *In oculis eius quasi homo cepit eum. Propter quod Dominus comparat se Iuri; Si cecret pater familias, qua hora fur veniret, etc.****

Tandem ultimam, et quae non mediocri consideratione dignam circumstantiam contemplerur, quod angariaverunt Simonem quendam Cyrenaicum, ut portaret crucem post Iesum. Verba divi Matthaei attente ponderanda sunt: *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenaicum nomine Simonem, quae aperte indicant*

Christum Dominum ex praetorio crucem bailasse pro civitate. Sed cum primum ab ea egressi sunt, occurrunt eis Simon Cyrenaeus veniens de villa: ipsi autem non pia Christi commiseratione permoti, sed praetimore ne deficeret in via, quia non semel ceciderat, et sic crucis mortem evaderet, quam tamen valde cupiebant ei inferre, ut indicant verba apud Sapientem, *Morte turpissima condemnatus eum; mors autem crucis omnium erat abiectionissima, compulerunt illum Simonem, ut gravem, ac ignominiosam crucis sarcinam portaret: non solus tamen eam tulit, sed post Iesum, ne Simon ipse videretur crucifigendus, ut opinatur cardinalis Caietanus (in Evang.), et imaginum picturae confirmant. Vel, ut divus Hieronymus, Euthymius, et alii verius arbitrantur, solus illam gestavit, Iesu praecedente, ut aperte indicant verba illa: *Et imposuerunt illi crucem portare post Iesum, quod perinde est, ac si dixisset, ex humero Christi transtulerunt crucem ad humerum Simonis, ut post Iesum illam portaret. Nulla sane hic observatione digna occurrit. In primis hanc Simonis sortem, quam Iudaei execrabantur, quia perpendentes verba Deuteronomii: *Maledictus qui pendet in ligno, crucis tactum recusabant, ego felicissimum arbitror, et honorificentissimum. Nam si crux labarum, et vexillum est, quod omnes Christi militantes sequuntur, Simon certe vexillifer est: et si crucem clavem vocat Isaias, quae coeli ianuae reserantur, ipse claviger coeli erit; et si gladius David est ad iugulandum Goliath, et diabolum experimentem, armigeri Christi officio fungetur. In eo tamen feliciorum reor Simonis sortem, quod tametsi a principio ad ferendam Christi crucem coactus, et invitatus processerit; postea tamen a Deo per viam illuminatus, crucis mysterium agnoscens, invitatus crucem deposuit, adeo ut non immerito exclamare possimus, felix necessitas quae ad meliora compellit. Nec silentio praetermittam, tanta vitae integritate clarum exiitisse, ut in consorcio d. Pauli in Hispaniam venerit, ibique in Episcopum creatus fuerit, ut tradunt non contemendae aucloritatibus Historiographi. Hanc optimam, ac felicissimam sortem, filios Alexandrum, et Rufum patri suo Simoni promeruisse tradit d. Hieronymus suis verbis: *Alii per merita patrum suorum commemorantur, alii per merita filiorum suorum. Hic autem Simon, qui crucem in angaria portat, meritis filiorum suorum, qui erant discipuli, commemoratur; haec ille. Venerabilis Beda (sup. Marcum), ordinem huius mysterii contemplant, sic ait: *Crux primo a Domino portata, deinde Simoni, quem exeuntes forte obviam habuerunt, portanda imposita est. Et hoc congruo scitis ordine mysterii, quia nimirum, ipse passus est pro nobis relinquens nobis exemplum, ut sequantur vestigia eius. Et quia Simon iste non Hierosolymita, sed Cyrenaeus esse perhibetur, Cyrene enim Libyae civitas est, ut in Actibus Apostolorum legimus; recte per eum populi gentium designantur, qui quondam peregrini, et hospites testamentorum, nunc obediendo cives sunt, et domestici Dei, et sicut alibi dicitur (Rom. 8): *Haeredes quidem Dei,******

cohaeredites autem Christi. Unde apte Simon obediens, Cyrene haeres interpretatur. Nec praeterendum, quod idem Simon de villa venisse refertur: villa enim Graece pagos dicitur, unde paganos appellamus eos, quos a civitate Dei alienos, et quasi urbanae conversationis videmus esse expertes. Sed e pago Simonis egrediens crucem portat post Iesum, cum populus nationum paganis ritibus derelictis vestigia Dominicae passionis obedienter amplectitur. D. Hilarius (can. 23) in eo, quod Simon Gentilis eset, non Iudaeus, illud arbitratur mysterium latere, quod quia Iudaei crucis Christi indignos se reddiderant, servata fuit gentilibus, qui eam libenter amplecturi erant. Unde d. Hieronymus (ep. ad Gal. q. in fl. t. 3), ait Simonem portasse crucem in figura eorum, qui in Christum credituri, et cum eo crucifigendi erant, ea videlicet crucifigione qua Martyres; vel illa, de qua divus Paulus: *Christo confixus sum cruci.* In eo etiam, quod coactus Simon, Christus vero libens, et sponte crucem gestaverit, non incongrue pulverem fideles significari, qui naturali quadam carnis aversione crucem fastidientes, divina hinc virtute vim sibi inferentes, illam obediens virtute humeris imponunt: est enim in quovis homine lesus, et Simon, hoc est spiritus, et caro: *ille quidem promptus, caro autem infirma, cui crucis asperitas semper infesta fuit.* Unde Dominus ad Petrum dixit (Ioan. 11): *Cum senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet, quo tu non vis.* Quid autem Simon ad bailandam crucem conductus praesecerat, explicat divus Gregorius (lib. 8. Moral. cap. 20), dum ait significare illos, qui non Christi amore, sed ob mercedem, et temporale praemium crucis sarcinam, hoc est labores aliquos, sustinent. Origenes autem (tra. 35. in Matt.) aliam ingressus viam ait, quod cum crucem naturaliter abhorret lascivius nostra caro, oportet ante oculos praemium laboris proponi, ut saltem amor eius crucem amplectatur, ut contigit David dicenti (Psal. 118): *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* Ac tandem in eo, quod Christus Dominus praecesserit bailans sibi crucem, deinde post illum eandem Simon gestaverit, illud sacramentum delitescit, quod saepe Patres commemorant, nimirum, quod si Christus prior pro nobis passus non esset, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius, non ita viriliter sancti Confessores, ac tenellae Virgines pro veritate decertassent, nec Martyres pro Christi fide sanguinem profundissent: ut optime d. Ambrosius: *Bonus, inquit, ordo nostri profectus est, ut prius crucis suae trophaeum vite erigeret, deinde martyribus traderet.* Si autem verum est, ut quidam autem, quod crucis pondus simul Christus, et Simon haularunt, pulchrum id mysticum sensum habet: docemur enim nec Christum solum sine nobis, hoc est sine liberi arbitrii nostri cooperatione, nec nos sine Christi adiuvante, et cooperante gratia, salutem nostram esse operaturus, et vitam aeternam consecuturus.